

A tibódi kettős kincslelet tanúlsága.

A Székelyföld hegyeit csaknem minden jelentékenyebb ponton olyan jármaradványok koszorúzzák, melyekről a regék és mondák világában csodásnál csodásabb történeteket találhatunk; de a melyeknek korát, származását pragmatikai biztossággal kideríteni vajmi nehéz feladat, már azért is, mert nem egyszer, miként az *Budvárával* is történt, épen a nemzeti hagyományok széttépésével juthatunk el a komoly valósághoz.

Annyit kétségtelen bizonyossággal megállapíthatónak vehetünk eddigi nyomozásunk alapján mégis, hogy a rómaiak tisztán katonai érdekből foglaltak a *Hargita*-hegység felé tért s az onnan kivezető *Görgény*, *Nyárád*, *Kis*- és *Nagy-Küküllő*, valamint a *Kis*- és *Nagy-Homoród* völgynyilatainak elzárásán túl nem törekedtek. Így a *Maros* felső völgyén *Vécs* illetőleg *Déda* felől délkeletre, *Görgény-Szt.-Imre*, *Mikháza*, *Sóvárád*, *Énlaka*, *Sz.-Udvarhely*, *Homoród-Szt.-Pál*, *Homoród-Karácsonyfalva* irányában *Hévíznél*, az *Olt* térdhajlatában helyezték el őrségeiket, melyektől 15—20 kilométer távolságban még előrsi állomásokról is gondoskodva, a *Görgény-Hargita* hegylánczát tekinték errefelé *Dacia* északkeleti geographiai határának. De csakis ezen a szakaszon, mert délebbre a katonai szempontok másként módosíták a hadi rend felállítását is s ott már nemcsak elhatoltak a keleti határszélég, de még azon is túl terjeszkedének.

Mindezt csak érintve ez alkalommal, csupán annyit akarok felemlíteni még, hogy alig 30—40 év óta kezdett ez a határvonal így kiderülni s *Neugebauer* (1847.) erdélyi körútjában *Vécs*, *Mikházán* kívül a maig rómainak bizonyított telepekből többet nem ismert. Majdnem másféltizeddel utóbb *Orbán Balázs* fáradozásai szerzek meg *Sóvárád*, *Énlaka*, *Székely-Udvarhely*, *Homoród-Szt.-Pál*, *Homoród-Karácsonyfalvánál* azon leleteket, és észleleteket, melyek a jelzett katonai őrvonal fontosabb kitűzését lehetségessé tevék. És épen azért, mert oly ritkán merül itt fel valami, a legesekélyebb leletnek is kétszeres értéket kell tulajdonítanunk, hisz ezek nélkül kevés számú felírással készletünkben alig magyarázhatjuk ki a Székelyföld római időbeli hadállásait és közviszonyait.

Ebből a szempontból a legértékesebb leletek egyikét *Tibód* község szolgáltató Székely-Udvarhelytől keletre, alig 13 kilométer távolságban. U. is 1853 augusztusában egy nagy esőzés után Török Ferencz tibódi birtokos, (dr. Török Albert nyug. főispán atyja) udvarán két durva edény bukkant fel az elhaladó szekér nyomában. A eseléség hamarosan kiásta a fazekokat s azokban nagy mennyiségű pénzt talált. Az eset híre a régészeti leletek iránt mai hivatalnokainknál jóval többet érdeklődő hatósághoz is eljutván, a megmentett pénzdarabok csakhamar Nagy-Szebenbe kerültek, az akkori kormányzósághoz. Ott *Ackner* Mihály, a hirneves szenterzsébetfalvi szász pap és régiségtudós mindjárt kideríté, hogy két különböző időbeli kincset képviselnek a pénzek. Még maga *Mommsen* Tivadar, akkor boroszlói tanára, is foglalkozott az érdekes lelettel s meghatározása állapította meg annak tulajdonképi jelentőségét és fontosságát. Így mindenekelőtt megállapította azt, hogy a *kiásás után összekeveredett* pénzek eredetileg két edényben feküdtek egymás közelében. Az összesítés alapján 826-ra rugó éremből *Mommsen* szerint 186 kopottabb *példány* a triumviratus korából (Kr. e. 43—31) ered s *Antonius* legio-éremeivel együtt *signa incussis*, vagyis finomságot igazoló bevágással is el vala látva. Ettől a *régi*, vagyis első csoporttól különbözik a 640 drbnyi *császárkori újabb*, vagyis második csoportozat, mely *Vespasianustól*, vagyis Kr. u. 70—79-től kezdődik s *Lucius Verusig* vagyis 167-ig terjed.

A császárkori sorozatban képviselve vala *Vespasianus* 28, *Domitianus* 4, *Traianus* 4, *Hadrianus* 21, *Antonius Pius* 109, *Diva Faustina* (maior) 53, *Marcus Aurelius* 45, *Diva Faustina* (minor) 84, *Lucius Aurelius Verus* 67, *Lucilla Veri* 4 éremmel.

Mi következik most ebből a szembeállításból? nemde az: hogy a *Krisztus* születése előtti 31 év után, mert 43—31 közt vert érmekről van szó, rejthet el az egykori tulajdonos az első csoport 186 érmét; míg a második elrejtés Kr. u. 167 után kerek számban 200 esztendő múlva történhetett. Mindkét kincselésés háboruszkodás izgalmaival, vagyis a *Székelyföldön* használatos kifejezés szerinti „*futás*“-sal hozható kapcsolatba. Az első „*futás*“ idejét a *Crassus* által délről a dákokig terjesztett hódítások népmozgalmával, érdek összeütközéseivel hozhatjuk kapcsolatba. Ő u. is Kr. e. 27 körül a *Balkánon* átkelve, egy csomó dák törzset az Al-Dunánál levért és megjelenésével úgy látszik, ide, Dacia hegyzugaiba elhatoló akkora réműletet támaszthatott, hogy a dáciai lakosság sietve igyekezett feltettebb holmija biztos helyre rejtésével a *Hargita* vadonjában menhelyet keresni. Csak-hogy ez a törekvés akkor is úgy meghiúsult, mint a második alkalommal, vagyis Kr. u. 167 körül.

Az első kincs elrejtése időpontját és okát tehát csak a valószínűség határvonaláig vagyunk képesek egyelőre, szigorúbb bizonyíték hiányában, megállapítani. Annál biztosabban szolgálhatunk a kétszáz esztendővel később elásott *kincs* korában Daciára nehezedett csapásokról. A *verespataki* aranybányákban 1854-ben és 1856-ban véletlenül megtalált viasztáblak többnyire keltezett adóslevelek, szerződések stb. lévén, azokból sikerült megállapítani azt is, hogy a Kr. u. 142—167 márczius 14 közti időszakból erednek. A legfiatalabb Kr. u. 167 márczius 17-ről ered, a mikor az ú. n. *markomann háború* tört vala épen ki s rövid megszakítással 180-ig dülva a rómaiak dunamenti telepeit Daciával majdnem megsemmisíté. A háború tüze a *Kárpátok* egész vonalát a *Morva* vizétől a keleti határhegységig lángba borítá s úgy látszik *Tibódnál* is oly váratlan és rohamos vala a támadás, hogy a római telepesek alig rejtheték el drágaságaikat s menekülés közben a mindenfelől előtörő ellenség kelepeztéjébe kerülve, többé nem juthatának azok jogos tulajdonosaikhoz vissza.

Ha *Ptolemaeus* geographiai elosztását nézzük, errefelé a keleti határhavasokon kívül a *Szeret völgyén* a *szabad dákok* lesték a bosszúállás alkalmát s a markomannoktól feltűzelve, s mint jó helyismerők, a menekülés lehető útjait is tervszerint mindenkinél biztosabban elzárhatták.

Ime tehát a *tibódi* lelet két olyan catastropha tanúbizony-sága *Daciában*, melyből az elsőnél Kr. e. a III. tizedben a dákok őslakók, a másodiknál Kr. u. 167-ben a római gyarmatosok estek a támadók áldozatául.

TÉGLÁS GÁBOR.